

Forestillinger om Hans Egede: fra radiospil til en hovedløs statue – Hans Egede set igennem de sidste 50 år i de grønlandske medier (1971-2021)

Af Aviaq Fleischer

Hans Egede og hans følge ankom med skibet Håbet til Kap Farvel en juni måned i 1721. Havet var fyldt med storis, og der var tvivl, om de nogensinde kunne komme i land. Under en storm om aftenen kom skibets kaptajn Berngt hen til Egede for at bede ham om tilladelse til at vende om til Bergen i Norge. Egede gav ikke tilladelse, da han havde det sidste ord som rejseleder: "Skipper Berngt har du mon ikke læst om at storisen forlader stranden efter midsommer? Vi kan ikke vende om, det vil være imod Guds meddelelse og jeg vil ikke modsige denne meddelelse."¹ Nogen tid efter, da der kom åbning i storisen, sejlede de tættere på land, og de kom til 64. breddegrad, hvor de ville bosætte sig i området. Otte sømil fra land kunne de se Sermitsiaq og Kingittorsuaq (Hjortetakken). De mødte et hollandsk skib, som de sendte breve fra, og to personer byttede skib, så de fik en hollandsk rejsende om bord, som kendte stedet omkring Godthåb. Det første møde med landets befolkning var to kajakmænd på havet, og Egede var ikke begejstret. Ingen kunne vide, om han havde ønsket at møde europæere først, eller om han havde forestillet de indfødte anderledes. Ifølge beretningen kom de til munden af Nuuk fjord til Imerissoq (senere: Illuerunnerit) tredje juli 1721 lige efter midnat en flot midsommernat, og Egede navngav stedet Håbets Ø. Det var slutningen på en to måneders sejlads fra Norge til Grønland.

Én times historiefortælling om Egedes ankomst og rejse til Grønland blev for første gang udsendt, få dage før man fejrede 250-årsdagen for Egedes ankomst, som radiospil. Førnævnte fortælling er et lille udpluk fra radiospillet. Udsendelsen handler om Egedes forberedelse til rejsen og ankomsten til Håbets Ø med levende radiospil med replikker, klassisk musik, vindens sus og salmesang. I dagens Grønland var fjernsyn endnu ikke blevet en hvermandseje og derfor var radio en stor kilde til oplysning og underholdning.

1 Hansen 1971. Egen oversættelse fra grønlandsk.

Et forandret billede af Hans Egede?

En række udpluk fra forskellige medieprodukter med fremstilling af Hans Egede vil behandles i denne artikel med udgangspunkt i de sidste 50 år fra 1971 til 2021. Et blandet udpluk lige fra radiospil til tv-udsendelser, avisartikler, digte og sociale medier ville være primære data i denne undersøgelse. Målet med undersøgelsen er at besvare forskningsspørgsmålet, om der i de sidste 50 år kan anes et paradigmeskift i de grønlandske mediers fremstillingen af Hans Egede.

Metode/Teori: historisme og kritisk diskursanalyse

Teorien New Historicism (da.: historicisme) er relevant at tage udgangspunkt i ved sådan en analyse af tekster indeholdende historisk materiale. Udgangspunktet for historicismen er, at al historie er subjektiv, i modsætning til den klassiske historiefortolkning, som mente at være en objektiv videnskab.² Som postmodernister ved vi nu, at al tekst er skrevet af forfattere, og der er ingen neutral position, hvorfra verden kan beskrives.³ Det analytiske blik er situeret, og personlig partiskhed kan påvirke fortolkninger af nutid og fortiden. Litterære kritikere også kaldet Cultural Poetics (da.: kulturpoetik) hævder, at historien aldrig kan give et præcist billede af fortiden og dermed aldrig give en objektiv sandhed. Kulturpoetik bliver som nævnt kaldt New Historicism i Amerika, og betegnelsen historicisme anvendes her. Ny historikere angiver, at historien er en af de mange diskurser eller måder at se og tænke over verdenen på. Ved at analysere tekster ny historisk kan man udlede indbyrdes forbundenhed i alle menneskelige aktiviteter, indrømme egne fordomme og give en mere komplet forståelse af en tekst.⁴ Historicismen fik plads til en kulturel dialog i form af forholdet mellem historie og litteratur. I skønlitteraturen kan man finde megen historie og megen litteratur i historie. Analysemetoden historicisme blev udviklet videre i Amerika i 1970'erne, og i 1983 med udgivelsen af tidsskiftet *Representations* fik metoden en platform. I selve udgivelsesåret 1983 i en af udgaverne af tidsskriftet skrev Jonathan Goldberg "James I and the Politics of Literature", hvor han pointerede, at forskellige historiske æraer udvikler forskellige magtforestillinger/-tilstande (eng. *modes of power*), hvor hver epoke bliver set på ny en måde, ligesom modstridende koncepter af sandheder.⁵ I selve dannelsen af historicisme har teoretikere fundet den litterære analysemetode nykritikken for mangelfuld og har

2 Bressler 2007, 214.

3 Bjørst 2011.

4 Ibid.

5 Bressler 2007, 214-215.

derfor udviklet deres egen teori.⁶ I nykritikken analyserer man litteraturen, hvor man isolerer teksten alene, dvs.

uden kontekst, og gransker dens enkeltheder, indtil man fortolker en samlet mening ud af det. Man kigger ikke særligt på det historiske aspekt og fokuserer kun på, om de mange dele af teksten til sidst går op i højere enhed i form af et budskab.⁷ Det nykritikken ikke giver mulighed for, men som historicismen gør, er at få en historisk bevidsthed frem og erklære, at historie og litteratur bør analyseres sammen.⁸ Man placerer alle tekster i deres historiske kontekst, hvor troen på, at forskning og læren om forskellige samfund til sidst giver en mening, idet vi samtidigt lærer om os selv, vores egne vaner og vores egne overbevisninger.⁹

I indledningen fra radiospillet hører man dette:

“Det første møde med landets befolkning var to kajakmænd på havet, og Egede var ikke begejstret. Ingen kunne vide, om han havde ønsket at møde europæere først, eller om han havde forestillet de indfødte anderledes.” (Hansen 1971)

Dette radiospil tager udgangspunkt i historiefortolkning, så det er forfatterens egne tanker, der udtrykkes i citatet ovenfor. Forfatterens egen partiskhed eller mangel på samme er tydelig, det undrer ham jo tilbage i 1971, hvad Hans Egede ville have følt på det tidspunkt, hvor han mødte inuit for første gang. Kulturmødet imellem inuit og folk fra syd (nordboer, hvalfangere herrnhuter, Hans Egede mv.) var et centralt tema i arkæologien og det, der dengang blev kaldt eskimologi (i dag Arktiske Studier eller Inuit Studies).

I analyse af forskellige medietekster er det relevant at anvende diskursteori, og det er en del af den historicistiske læsestrategi. Norman Fairclough (f. 1941) har udviklet en tredimensionel model for kritisk diskursanalyse (fig. 1). Figuren viser, at en tekst altid produceres af en forfatter og konsumeres af andre, dvs. modtagere – dette kaldes diskursiv praksis. Alt dette foregår i en større sammenhæng i en social praksis, hvor tekst, diskursiv og social praksis hænger uløseligt sammen:

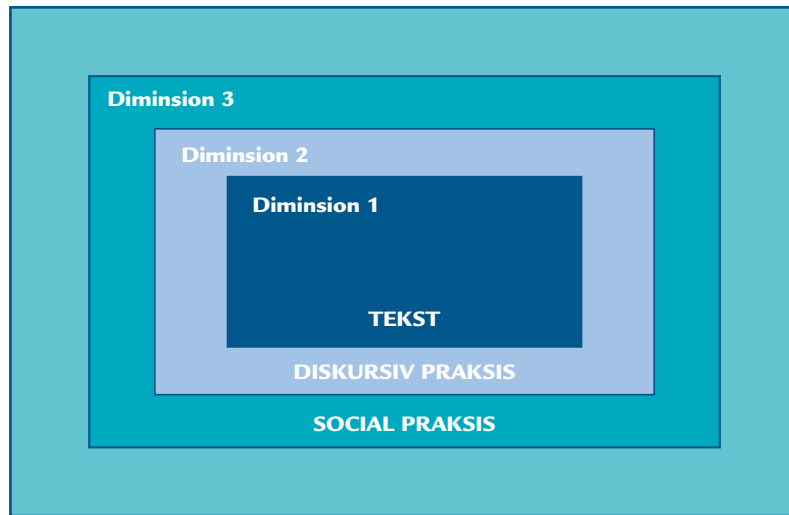
6 Ibid.

7 Bressler 2007, 216.

8 Ibid.

9 Bressler 2007, 218.

Figur 1. Faircloughs tre-dimensionelle model for kritisk diskursanalyse.¹⁰



Begrebet *diskurs* anvender Fairclough på to forskellige måder:

1. Navneordet *diskurs* definerer han som *sprogbrug som social praksis*, dvs. Diskurs, der er konstituerende og konstitueret.
2. Navneordet *diskurs* som *en måde at tale på, der giver betydning til oplevelser ud fra et bestemt perspektiv*, en bestemt diskurs, der kan adskilles fra andre diskurser; f.eks. en feministisk diskurs, en marxistisk diskurs eller en historisk diskurs.¹¹

I analyse af diskurser skal man være opmærksom på to dimensioner:

1. *Den kommunikative begivenhed* – et tilfælde af sprogbrug – som eksempelvis tekster som: avisartikler, radioudsendelser, musik, taler etc.
2. *Diskursordnen* ('*order of discourse*') – indbegrebet af de *diskurstyper*, som anvendes i en social institution eller et socialt domæne.

Diskurserne og genrerne, der tilsammen producerer en tekst, har en bestemt lingvistisk opbygning, der former produktion og konsumtion af teksten. Derfor skal en kommunikativ begivenhedsanalyse indebære følgende: den diskursive praksis' niveau:

¹⁰ Jørgensen og Phillips 1999, 81.

¹¹ Fairclough 1993, 138; genoptrykt i Fairclough 1995a, 135 i Jørgensen og Phillips 1999, 79.



Fig. 2. *Atuagagdliutits* forsidebillede den 24/6-1971.

diskurser og genrer, som artikuleres i produktionen og konsumtionen af teksten. Tekstniveauet kan analyseres via den lingvistiske opbygning. Den sociale praksis' niveau: hvilke konsekvenser der er for den bredere sociale praksis, for overvejelser omkring, hvorvidt den diskursive praksis reproducerer eller omstrukturerer den eksisterende diskursorden.¹² Den bredere sociale praksis gennem dens forhold til diskursordnen former og formes af den kommunikative begivenhed.¹³ F.eks. når en journalist trækker på en diskurs, der sædvanligvis bruges i medierne, er han eller hun med til at reproducere mediesystemet.

Når man i kommunikationen anvender diskurs og genrer som ressourcer, styres de af diskursordnen, fordi diskursordnen udgør de ressourcer, som er til rådighed. På grund af dette lægger diskursordnen begrænsninger på, hvad man kan ytre sig om. Men ved at trække på diskurser og genrer på nye måder eller tage fra andre diskursordner er der mulighed for at ændre diskursordnen via sprogbruget.¹⁴ I denne artikel skal diskursive fremstillinger af Hans Egede analyseres i forskellige medietekster.

Avisreportage af 250-års jubilæet for Hans Egedes ankomst

Op til datoen den 3. juli 1971, hvor skibet Håbets ankomst til Imerissoq (Håbets Ø) ville være 250 år siden, var jubilæet et hot emne i de trykte medier. I avisen *Atuagagdliutit* (AG) var der to efterfølgende forsider med billeder, der har relation til Hans Egede. Den første forside udkom 24/06-71 og er et billede med Egede-statuen i Nuuks gamle bydel, der ser ud til at kigge på det gamle og det nye Nuuk med kolonihuse og nye blokke i billedets midte. I billedteksten fokuserer man på dagens Nuuk, hvor man pointerer, at Nuuk blev grundlagt i 1728, da Egede flyttede til Godthåb fra "*Haabetz Oe*", og at byen

12 Jørgensen og Phillips 1999, 82.

13 Ibid., 83.

14 Ibid., 83.



Fig. 3. Atuagagdliutits forsidebillede nr. 1 den 8/7-1971.

nu havde 8000 indbyggere. Hans Egedes hus var nu blevet bolig for landsrådsformanden.¹⁵ Billedets fokus på det nye og gamle Nuuk er et tegn på, at avisens redaktører viser et nutidigt samfund med fokus på, hvordan samfundet har udviklet sig siden Hans Egedes ankomst, og det stadig udvikler sig – f.eks. er der mange kraner i billedets midte.

Dengang udkom *AG* hvert 14. dag, og avisens redaktør var Jørgen Fleischer. Fleischer var født i Ikerasak ved Uummannaq i 1924 og blev journalist i 1957. Han blev chefredaktør for *AG* i 1962 som 38-årig, hvor han sad i 25 år indtil 1987. Men indtil han døde i 2012, var han en aktiv skribent for avisen *Sermitsiaq* og havde sin egen kolonne. Nekrologen for Fleischer fra *Sermitsiaq* havde overskriften: “*Han turde kritisere og betalte prisen*”, og det hentyder til, at Fleischer var skarp i sine meninger, selvom det til tider ikke var velset af især politikere (Krarup, Poul, *Sermitsiaq* nr. 27 2012).

Forsiden i *AG* den 08/03-71 havde overskriften: *Mindedagen for Hans Egede*. Forsiden har to billeder; den ene med andagt på Håbets Ø ved ruinerne af Hans Egedes første hus. Det andet billede er med formanden for menighedsrepræsentationen i Nuuk, fru Gudrun Chemnitz, der holdt tale ved kransenedlæggelse ved Hans Egedes statue.

I avisen fra den 24/06-71 var der fire artikler, der handlede om Egede, lederen: *250 år er gået* (Jørgen Fleischer), *Hans Egede-festen* (*AG*), *Hans Egede og Østerbygden* (Ove Bak) samt *Hans Egedes arv* (Kr. Lyng). I lederen *250 år er gået* er der fokus på kolonihistorien, følgende citat er bemærkelsesværdigt:

15 *AG*, 24/06-71.



Fig. 4. *Atuagagdliutits* forsidebillede nr. 2 den 8/7-1971.

“På mange områder er der grund til at glæde sig over og sige tak for de 250 år, der er gået. Den danske kolonisation betegnede som mønsterværdig. Udviklingen var gået stille og rolig de første mange år. Der har ikke været blodige fejder mellem kolonister og den indfødte befolkning, som det var tilfældet i andre kolonier. Der har heller ikke været anledning til det. Grønlænderne passede sig selv. De så op til de alfaderlige danske autoriteter, som man altid kan henvende sig til, når man havde hjælp behov. Der herskede et gensidigt tillidsforhold. Konkurrence indbyrdes var der ikke tale om. Livet gik sin vante gang, og alt var såre godt.”
(Fleischer, AG, 24/06-71, 2)

Citatet tyder på accept over for koloniseringen af Grønland og er en af de to dominerende grundfortællinger om Hans Egedes og kolonisationens betydning: den gode milde kolonisateur af Grønland, hvor man søgte at værne og beskytte den indfødte befolkning, og den modsatte, at selv en nok så følsom kolonisation er kolonisation og derfor af det onde (Thisted, 2015:107). Videre i lederen skrives der om, at siden 1950'erne er Grønlands udvikling gået meget hurtigere, hvor man byggede nye huse, næsten fik udryddet tuberkulose, nedsatte børnedødeligheden, ligesom levealderen var blevet højere. Der pointeredes også, at i takt med den hurtige udvikling var grønslænderne i åndeligt forfald: “Det grønlandske folk har aldrig åndeligt været så langt nede. Sjælen er bare ikke tom, men også rådden. Apati kendetegner den ældre generation, ungdommen er besjælet af ødelæggelsestrang.”¹⁶ Sidst i lederen opfordres der til, at grønslænderne skaber balance i det ydre og indre udvikling, og at de må have det afgørende ord og initiativ

16 Ibid.

i fremtiden. Den lingvistiske opbygning i lederen er modsætningsfyldt. AG's redaktør, Jørgen Fleischer, viste sin egen fortolkning af kolonihistorien, og efter hans mening er der både fordele og ulempe ved koloniseringen; fordi han sammenligner kolonihistorien med andre landes kolonier, som efter sigende er foregået mere voldsommere: "Der har ikke været blodige fejder mellem kolonister og den indfødte befolkning, som det var tilfældet i andre kolonier."¹⁷

Lederen præges imidlertid stadigvæk af datidens samfundstatus, hvor det siges, at grønlænderne f.eks. er i åndeligt forfald. Fleischer anvender historierne til at reflektere over samfundets status i 1971 i forbindelse med fejring af Hans Egedes ankomst til Grønland. Han er med til at reproducere mediasystemet med de ressourcer, der styres af diskursordenen, og det er op til den sociale praksis, hvorvidt den eksisterende diskursorden burde omstruktureres. De opmærksomme læsere ville være ramt af "Apati kendetegner den ældre generation, ungdommen er besjælet af ødelæggelsestrang."¹⁸

Den sidste artikel i AG, Hans Egedes arv, har den samme diskursorden som lederen; dvs. "Evangeliet er den arv, som Hans Egede gav det grønlandske folk, og derfor vil vi et øjeblik lade alle samfundsmæssige og politiske problemer ligge og samle vore tanker om det, der er hovedsagen ved denne fest".¹⁹ Artiklen slutter med, at Egede virkeliggjorde en national grønlandsk kirke, og det er op til menigheden at bygge videre på det. Her er det tydeligt, at man lægger vægt på det religiøse aspekt af Hans Egede, og det var også tidstypisk i 1970'ernes Grønland. Emeritus lektor ph.d. Karen Langgård har i sin artikel med titlen: "Kristendommen i de grønlandske aviser fra 1861 og ind i det 20. århundrede" fra 2018 skrevet: "Samfundet er basalt et sekulariseret samfund i den forstand, at Gud og Bibelen langt fra bliver indblandet i alt hver gang. Men kristendommen bliver der ikke sat spørgsmålstegn ved dengang."²⁰ Selvom det, Langgård har taget udgangspunkt i, nemlig aviser op mod 1920'erne, er noget ældre end 1970'erne, er meget af det stadig gældende for de ældre generationer, der levede i 1970'ernes Grønland.

I avisen fra 08/07-71 var der fire artikler, der handlede om Hans Egede: *Mindedagen for Hans Egede* (Jørgen Fleischer), *Hans Egede-kirkens indvielse* (AG), *Mindesmærker for Hans Egede-familien* (Otto Sandgreen) samt *Hans Egede-dagen* (AG). Tre af artiklerne præsenterer læserne for, hvad der skete i jubilæumsdagene; at der var taler, fester, andagt, kirkeindvielse, historisk optrin i Kolonihavnen, der viser et skib magen til Håbet komme i land, fyrværkeri, fodboldkamp o.l.

17 Fleischer, AG, 24/06-71, 2.

18 Ibid.

19 Lynge, AG, 24/06-71, 24.

20 Langgård 2018, 168.

Artiklen, der er skrevet af forfatteren Otto Sandgreen med overskriften: *Mindesmærker for Hans Egede-familien*, er værd at bemærke, fordi der her fortælles, at der er adskillige mindesmærker efter Egede-familien, f.eks. kirker og skibe, der er opkaldt efter dem. Sidst i artiklen er der fokus på børnehjemmet “Gertrud Rasks minde”, hvor børnehjemmet fremstilles som et sted, der har brug for social og økonomisk hjælp. Sandgreen adresserer menighedsmedlemmerne til at tage et socialt ansvar, så børnene kan få den rette hjælp, som de måtte have brug for. Desuden skriver han, at en indsamling af penge i menigheden i løbet af én sommerdag kan være den rette støtte for stedet.²¹ I datidens ånd sætter Sandgreen ikke spørgsmålstegn ved mindesmærkerne, men anvender dem til fordel for et positivt formål. En delkonklusion for 1970’ernes mediefremstilling af Hans Egede, hvor han anes som en positiv figur i den dominerende diskurs, fordi der i social praksis stadig er autoritetstro over for den forhenværende kolonimagt Danmark. Diskursen om Hans Egede som et positivt bidrag til Grønlands udvikling var dominerende på daværende tidspunkt. Den næste fremstilling af Hans Egede i denne artikel springer 10 år frem til 1980’erne.

Djævelsk Hans Egede

I en udgivelse af forskellige musikbands med navnet *Ataatsimut 2* fra 1984-85 omtaler rockmusikere fra Qeqertarsuaq direkte Hans Egede. Rockmusikerne Unneraarsuit har tre sange med i kassetteudgivelsen fra Ulo ud af i alt 12 sange. Det ene af musiknumrene hedder *Toornaarsuk* (hjælpeånd) og har fem vers.

Toornaarsuk er en mytisk figur fra det prækoloniale samfund og er “Hjælpeånd ... i de tidligste vestgrønlandske kilder som den eneste ånd ... Toornaarsuk ... var blevet identificeret af de første missionærer som djævelen, forårsaget misforståelse som siden i de akademiske kredse har været diskuteret i århundreder.”²² Sangen begynder med én, der råber *Toornaarsuk*, og efterfølgende begynder han at synge en lovprisning af Toornaarsuk, hvordan Toornaarsuk har været den mest magtfulde før i tiden. I næste vers bliver Egede direkte omtalt, at han pludselig kom til menneskenes land i 1721 og bragte bibelen med sig, der indeholder djævelen, og hvordan Toornaarsuk blev tilsidesat og siden blev en negativ figur. Det følgende vers handler om, at Toornaarsuk var blevet reduceret til et skældsord, fordi folk nu var blevet tilhængere af kristendommen. De sidste to vers ligner næsten ordret hinanden, på nær et eneste ord i den grønlandske sang, som i den danske oversættelse ændrer den ene verslinje. Næstsidste vers begynder med at afgøre, at Toornaarsuk var menneskenes mødepunkt, hvor de havde lagt Toornaarsuk for had,

21 Sandgreen, AG, 08/07-71, 23.

22 Sonne 2017, 292.

Toornaarsuk (hjelpeånd)	
1. Du har været magtfuld og æret Af alle mennesker Du var den mest magtfulde Af alle ånder Dem der ville være åndemanere Så dig som forbillede Og lærte dig at kende	2. I 1721 kom han til menneskenes land Han pludselig ankom, Egede Han bragte bibelen med sig Indeholdende djævel Djævel kløft ¹ Egede Ikke velmenende Kaldte han Toornaarsuk for ondt
Ajjaa ajjaajjahee Jarraa ajjaajjahee Ajjaa ajjaajjahee	Ajjaa... Instrumental Ajjaa...
3. Således behandlede Folk kristendommen Og kaldte det for en levemåde Toornaarsuk du er reduceret til Et skældsord	4. Toornaarsuk du er Menneskernes mødepunkt De har efterladt dig ved had Toornaarsuk du er mislykket Gud fader i himmelen Har overtaget dine tilhængere
5. Toornaarsuk du er Menneskernes mødepunkt De har vendt sig væk fra dig med had Toornaarsuk du er mislykket Gud vor herre den almægtige fra himmelen Har overtaget dine tilhængere Ajjaa..	
Min egen oversættelse fra grønlandsk til dansk med hjælp fra: Lektor, ph. d. Flemming Nielsen ved institut for Sprog, Kultur og Historie ved afdeling for teologi, Ilisimatusarfik.	
1: Bruges i dagligtale som skældsord for et sted, hvor man ikke kan komme videre fra, også: at man er langt nede.	

Fig. 5. Dansk oversættelse af teksten til sangen *Toornaarsuk*. Tekst af Lars Nora Broberg.

og som derefter blev anset for en farlig ånd, fordi Gud fader i himmelen havde overtaget pladsen for hans tilhængere. I det sidste vers er den ene ændring, at menneskene var vendt væk fra Toornaarsuk med had. Digtets udsagn er, at Hans Egede har været med til at udrydde det gamle inuits levemåde med hjelpeånder, og ud fra de sidste to vers

kan man med ordene “Toornaarsuk du er, menneskenes mødepunkt” fornemme, at der er et ønske om at vende tilbage til den gamle levevis, bl.a. fordi det synges, som om det var i nutid. Musikgruppen mindes fortiden, og samtidig kæmper den for national frigørelse, som Franz Fanon (1925-61) beskrev i sin postkolonialistiske bog *Fordømte her på jorden* fra 1968. Sangen er med til at fortolke en legende, nemlig Toornaarsuk, hvor betydningen af figuren er vendt 180 grader i forbindelse med Hans Egedes mission. Desuden kæmper man imod kolonialisterne, i skikkelse af Hans Egede, som bragte den lutherske tro til Grønland. Idet kan man se den dominerende anti-imperialistiske diskurs, hvor den diskursive og sociale praksis gør Hans Egede til djævelen. Den diskurs, som også er dominerende i nutidens antikoloniale-debatter.

I 1970-80'ernes protestdigtning i Grønland imod politik, religion og hele det forhenværende kolonistyre er der kommet sange, der ligner Toornaarsuk-sangen, f.eks. den i dag mere kendte sang *Palasi* (da. Præst), der kommer fra det første grønlandske punkband, Piitsukkut (da. De fattige) og er udgivet i 1980 fra Ulo nr. 10.²³ Muligvis er dette inspirationskilden til *Toornaarsuk*. *Palasi*, som bandet på engelsk har kaldt *The missionary* (Piitsukkut 1980), hvor der indirekte synges om Egede. I et interview, som jeg foretog med bandets guitarist, Hans-Peter Kleemann, den 04/06-2020, bliver dette bekræftet, og han fortæller, at i sangen bliver Hans Egede bebrejdet og skældt ud som ham, der har kristnet alle grønlænderne som en magtfuld person.²⁴ Mellem linjerne anerkender de imidlertid også hans bedrifter, som han bedrev sammen med sin kone, Gertrud Rask. Derudover fortæller Kleemann, at den sang blev til, da bandet dengang fik nok af det danske styre, der var gældende før hjemmestyrets indførelse i 1979.

Piitsukkuts forsanger Maasi Lyngé synger dystert med sin hæse stemme, og i 1980 er sange som disse meget kontroversielle i dagens Grønland. Den sang var så omstridt dengang, at det blev forbudt at spille den på landets nationale radiostation, Grønlands radio (nu: KNR). I litteraturen har musik megen gennemslagskraft i denne periode, og disse to sange har givet mange unge noget at tænke over i forhold til deres relation til kristendommen. Kleemann forklarer videre, at den dengang meget konservative radiostation havde en bestyrelse og en direktør, som han mente var meget autoritetstro over for danskerne, og at de derfor ikke ønskede, at sangen skulle spilles i radioen i flere år. Efter denne beslutning holdt bandets forsanger, Maasi Lyngé, medlem af menighedsrepræsentation Gudrun Chemnitz og daværende biskop, Magnus Larsen, en debat på KNRadio om bandlysning af sangen og emner omkring religion. Efter interviewet med Kleemann gik undertegnede (Aviaq Fleischer) for at lede i radioarkivet uden held. I 2017

23 Pedersen 2014, 302.

24 Interview foretaget 04/06-2020.

/we have heard that this person who speaks a language which is not ours/ spreads his hands waiting for our hands / we have noticed that his skin is much paler than ours / we notice how much fairer his hair is than ours / we understand that we could never live together with him / we question whether we should take his hands / his friendly face has confused us / his soft voice seduced us / we completely forget that he studies us all the way round / it is as if we see nothing but the pale observer / we don't question if the shaman should tell us that this man is a liar / if you take his hand, our country will decline / you don't see how his brain is working behind his friendly face / [...]

/ In the name of God, the master colonizes the people of the land / hoisting the colors of his flag / making the people turn into Danes / their brains will be filled with their customs / our descendants will be polluted with their blood / as individuals, unable to become independent / [...] what we have inherited the Danes will take / the people of our country will eventually disappear / don't take his hands / let's get rid of him / (Piitsukkut 1980 – oversat af Birgit Kleist Pedersen.)

Fig. 6. Sangtekst

udkom en genindspilning af sangen *Palasi* på 18.08 minutter på iTunes som Kleemanns projekt. Han forklarer, at der under indspilningen af Piitsukkuts album i 1980 ikke havde været plads til dette lange nummer, og derfor havde de klippet sangen ned til 7.45 minutter. Fra 1980'ernes voldsomme oprør over for Hans Egede og forhenværende kolonimagt, der ændrede diskursen og dermed det første paradigmeskift i holdningen over for Hans Egede som historisk aktør i denne artikel, springer vi i næste afsnit til midten af 1990'erne.

Fejlagtig meddelelse i AG for 275-års dagen efter Egedes ankomst

Der blev ikke gjort noget stort nummer ud af 275-års dagen for Egedes ankomst, hverken i samfundet eller pressen. I en meget kort meddelelse med et fotografi af Hans Egede-statuen med krans nedlagt, blev der skrevet, at Egede havde 310-års fødselsdag en varm og flot sommerdag, hvilket er en fejlagtig meddelelse, da Egede er født den 31. januar 1686 en vinterdag i Harstad i Nordnorge.²⁵ Journalisten har dermed ikke været opmærksom på, hvorfor der var blevet lagt krans på statuen. Man kan undre sig over, om situationen viser et årti, hvor man ikke lægger stor vægt på religionen eller relatio-

²⁵ AG, 04/07-96, 4; Bech, SV. Cedergreen 1980, 110.

nen til et forhenværende symbol på en kolonimagt. Grønland er jo under hjemmestyre i 1996, på grund af de unge grønlandernes kamp i 1970'erne for at have mere politisk magt i deres land, den kamp der ledte til hjemmestyre i 1979. I litteraturen og medierne har man sat fokus et andet sted, nemlig de sociale problemer. Den første grønlandske spillefilm *Qaamarngup uummataa* (Da. Lysets hjerte) udkom i 1997 og havde premiere i hovedstadens første kulturhus, der åbnede samme år. "I Lysets hjerte følger vi Rasmus' kamp for at vokse sig fri af sin indre skade, sin fantomsmerter, forårsaget af over 250 års kolonihistorie."²⁶ Diskursen i meddelelsen fra avisen lyder opmuntrende:

"Hvis det med at man af vejret kan tage varsler af fødselsdagsbarnet måde at være på i det forløbne år, så har Hans Egede i sin himmel været et usædvanligt godt barn, for solen skinnede så at sige om kap med bronzen, som Hans Egede lader sig klæde i på i sin klippe over kolonihavnen... en mand, der ville Grønland det godt." (AG, 4/7-96, 4)

Daværende chefredaktør på AG var en dansk journalist ved navn Jens Brønden, og det kunne tænkes, han uden at tage kritisk distance til begivenheden har fået meddelelsen trykt i avisen med den kollektive viden, at kolonisatoren ville Grønland det godt. I citatet ovenfor er den grønlandske kutyme med at kalde fødselsdagsbarnet for et lydigt barn, når der på dagen er godt vejr, indføjet for at understøtte den kommunikative begivenhed. Der er en ambivalent forhold til Hans Egede i den sociale praksis, hvor der efter det voldsomme oprør fra rockmusikere igen tales om Egede som et godt menneske. Paradigmet skifter frem og tilbage mellem ond og god koloniasator.

I følgende afsnit er der de historiske oplysninger via Kalaallit Nunaata Radioas tv, som er i fokus i forhold til behandling af Hans Egede. Egede som historisk person, men også én, der bliver brugt som middel til at sætte fokus på egne vaner og overbevisninger i en nutidig diskurs, som der i praksis behandles gennem forskellige mediediskurser.

Årtusindskiftet

I samarbejde med Kalaallit Nunaata Radioas TV (KNR) har Daniel Thorleifsen udarbejdet 31 udsendelser om Grønlands historie i 1999. Thorleifsen er uddannet cand.mag. i historie og i 1999, hvor udsendelserne blev optaget, var han lektor ved Ilisimatusarfik.²⁷ To af udsendelserne med navnet: "*Ukioq 2000-imut ikaarsaalerpugut*" (dansk: Vi er på vej

²⁶ Rygaard & Pedersen 2003, 163.

²⁷ https://www.nis.gl/wp-content/uploads/2016/01/CV_Daniel-Thorleifsen_2017.pdf (13/03-20).

Fig. 7. Biskop Sofie Pedersen. Ukioq 2000-imut ikaarsaalerpugut (7:31) 13.32, KNR-TV 1999.

OBS! Billede sat op i 134 %



mod år 2000) handler om Hans Egede. I udsendelse nr. 7,²⁸ som varer 15 minutter, beskrives Hans Egede som Grønlands apostel ved en misforståelse. Hans formål ved hans rejse til Grønland var at omvende katolske europæere (nordboerne) i forhold til hans religion, fordi han troede, de stadig befandt sig i Grønland. Den planlagte reformation blev til en missionsrejse, fordi landet var befolket af inuit, der intet vidste om luthersk tro. I voice-over fortælles der historien om Egedes mission og de kulturelle udfordringer, som han havde, mens billederne af forskellige malerier af Egede og gamle optagelser af inuit samt sort-hvide billeder af kirke og præster bliver vist frem. De nyere billeder er optaget i Annaassisitta Oqaluffia i Nuuk, hvor alteret og Jesus på krucifikset er baggrundsbilleder for voice-overen. I denne udsendelse fortælles der, at inuits levemåde med amuletter, tryllebønner, taburegler og hele *angakkoqs* virksomhed skulle forlades, hvis man ønskede at blive kristnet. Gennem ordstammen “*Naala*” (adlyde) bliver det også fortalt, at inuit lærte at adlyde kristendommen og europæerne, hvor der samtidig bliver vist billeder af Inatsisartut og Naalakkersuisut på vej til kirkegang og nogle billeder af børn, der beder og synger salmer i sort og hvid-optagelse derefter. Desuden bliver der pointeret, at inuit samtidig med at de lærte at adlyde, også blev mere selvstændige og initiativløse. Udsendelsen bliver afsluttet med nogle ord fra biskop Sofie Petersen, hvor hun begyndte med at undre sig over, hvordan livet i Grønland mon havde været, før kristendommen kom til landet. Derefter spekulerer hun over, om trommedansen kunne have haft en god effekt i samfundet, hvis det ikke var blevet stoppet. Hun afslutter med at sige næstekærlighed i kristen tro alligevel er meget gavnlig, og de grønlandske folk udelukkende er kristne og lever på denne måde.

28 <https://knr.gl/da/tv/2000-imut-ikaarsaalerpugut/2000-imut-ikaarsaalerpugut-731> (02/06-2020).

Den tiende²⁹ ud af 31 udsendelser handler om Hans Egede i forhold til brødremissionen og varer kun 11 minutter. Episoden starter med, at Egede havde lagt vægt på ortodoksi, mens brødremissionen fra Tyskland modsat havde fokuseret på fromhed og individets omvendelse til brødremissionen. Teolog og historiker Henrik Wilhjelms fortæller om, at de lutherske tilhængere mest var dem fra nord, og brødremissionen havde tilhængere fra folk fra syd. Brødremissionen var i stand til at samle en masse på cirka 6-700 mennesker på samme sted i Godthåb-området, da de var uafhængige af Den Kongelige Grønlandske Handel. Den største missionsplads ved herrnhuterne havde 24 ægtepar og enkelte enlige og de var bedre i stand til at forstå det grønlandske levemåde, kultur og sprog ...³⁰ Men deres metoder til omvendelse skulle imidlertid have været mere voldsomme, hvor de så bort fra grønlændernes gamle levemåder. Moralprædiken har haft stor plads i brødremissionen. Med disse oplysninger i voiceover bliver Aron fra Kangeqs tegninger vist som billeder samt fotografier af tyske familier. Voiceoveren fortæller videre, at brødremissionen krævede tilladelsespapirer, hvis man skulle døbes, konfirmeres eller giftes. Der skete også ægteskabslodtrækning, men det gik man bort fra i slutningen af 1800-tallet. Hen imod slutningen af udsendelsen fortælles der om Samuel Kleinschmidt (1814), at han efter at have virket som missionær var blevet lærer ved Seminariet i Nuuk og havde nedskrevet en grønlandsk grammatik, som grundlagte det grønlandske skriftsprog. Et billede af Kleinschmidt står i baggrunden under hans præsentation, og der klippes over til Wilhjelms, som fortæller om vigtigheden af Kleinschmidts og Rinks betydning i den grønlandske historie. Kleinschmidt havde foreslået forstanderskabet til H. J. Rink og var med i det i flere år. I denne udsendelse bliver H. J. Rink ikke nærmere præsenteret, men muligvis bliver han inkluderet i andre udsendelser af *Vi er på vej mod år 2000*.

Gennem den meget korte historiefortælling med hele Grønlands befolkning som modtagere fra KNR er der mulighed for, at forskellige mennesker hæfter sig ved forskellige ord i udsendelsen. Hvis man hæfter sig ved brugen af ordet “*naala*” (adlyde), har man fået et entydigt billede af missionen og et entydigt billede af fortidens grønlændere, da de bliver fremstillet som uselvstændige og initiativløse. Man kan evt. ved interviews prøve at fastsætte, hvordan den korte historiefortælling kunne have effekt i den sociale praksis. Imidlertid kan den manglende variation og de manglende perspektiver i udsendelsen lede til et ensformigt billede af kolonihistorien. Det til trods er disse udsendelser en god start til oplysende fjernsyn som en introduktion til Grønlands historie.

Fra 2000-tallet fortsætter vi til mere nutidigt 2020'erne i næste afsnit.

29 <https://knr.gl/da/tv/2000-imut-ikaarsaalerpugut/2000-imut-ikaarsaalerpugut-1031> (02/06-2020)

30 Ibid.

Tre mio. til 300-års jubilæet

I 2021, når Hans Egedes ankomst til Grønland har 300-års jubilæum, er der i Nuuk fra Kommuneqarfik Sermersooq afsat 2,75 mio. over tre år til at fejre dagen. I et kommissorium har kommunaldirektør Lars Møller-Sørensen skrevet en indstilling til kommunalbestyrelsen, hvor det anbefales, at Udvalg for Økonomi og Erhverv godkender, at der i 2019 bruges 150.000 kr., i 2020 600.000 kr. og i 2021 to mio. på projektet. Afdelingsleder for Kultur og Event i kommunen vil stå som koordinator, og markeringen har det overordnede tema “kulturmøde”, og der vil skabes interessante, aktuelle, og oplysende arrangementer for byens borgere. I kommissoriet står der, at: *markeringen ikke skal have fokus på den religiøse handling, men omkring de kulturelle aspekter.*³¹ Nationalteateret Nunatta Isiginnaartitsisarfia og Nationalmuseet Nunatta Katersugaasivia allagaateqarfialu er blevet kontaktet omkring et samarbejde.³²

Den ovennævnte nyhed blev bragt på nettet i *Sermitsiaq*.ag (ibid.), og der var mulighed for at kommentere det fra en Facebook-profil. Der var 11 kommentarer af mere eller mindre seriøs karakter. To af kommentarerne er spøgefulde med smileys og, de spørger om Hans Egede-statuen ikke vil blive fjernet og evt. erstattet med en kajakmand. En anden har kommenteret, at det er aprilsnar, der er tale om, forudsat at artiklen udkom 05/04-2019. Halvdelen af kommentarerne har en mere hadefuld karakter, én har spurgt, om der er nogen der prøver at købe sig til en syndsforladelse, og en anden har skrevet, at Hans Egede ikke er velsignelse for befolkningen. da vedkommende mener, at han styrede med hård hånd og vold. Næsten alle de mere hadefulde kommentarer har i stedet foreslået, at pengene kunne bruges til noget andet: en ny statue f.eks. med isbjørn, slædehund, fisker og fanger, som vedkommende mener, at den grønlandske kultur kan hyldes eller karakteriseres ved. Andre har foreslået, at pengene i stedet kunne bruges til sager for børn, unge og de ældre eller nye almene lejligheder. De sidste to kommentarer har en mere positiv klang; “Selvfølgelig skal det fejres og vi er mange efterkommer af Egedes slægt. Tak for alt det Egede slægten skrev ned så vi i dag kan læse om fortiden <3.”³³ Ud fra det skrevne vil man tro, at efterkommere af Hans Egede har bidraget til kommentarerne med disse udsagn. Den allersidste kommentar hentyder til, at det kulturmøde mellem inuit og europæere selvfølgelig skal fejres, fordi Hans Egede har været med til, at inuit selv udviklede deres samletradition med salmesangskat som: “*Guutiga illimmi*” (Da. Nærmere Gud til dig). Personen sætter spørgsmålstegn ved, om budgettet kunne række til det hele, for han syntes, det virkede til at være skrabet (ibid.).

31 <https://sermersooq.gl/da/kommunen/dagsordener-og-referater?agenda=0bf8b858-2f3d-4ceb-be6c-fc1f7a9bc1c9> under punkt 5F. Kommissorium (14/05-20)

32 <https://sermitsiaq.ag/knap-3-mio-afsat-egede-fejring> (14/05-20)

33 <https://sermitsiaq.ag/knap-3-mio-afsat-egede-fejring> (14/05-2020)



Fig. 8. Hans Egede-statuen, Nuuk. Photoshop af Aqqalu Berthelsen (kunstnernavn: Uyarakq), Facebook 10/06-2020.

I kommentarfeltet til netnyheden kan man som nævnt ovenfor se forskellige diskurser med hensyn til fremstillingen af Hans Egede. Disse forskellige fordomme eller overbevisninger kan de forskellige personer have fået oplyst på skolen, gennem historier, i litteratur, via medier eller fået fortalt igennem deres familier. Den allerseneste diskussion om Hans Egede og hans statue, der befinder sig i Nuuks gamle bydel, er blusset op igen, og dette kan læses i næste afsnit.

Hans Egedes statue har fået afskåret sit hoved

Bronzestatuen af Hans Egede, der er replika af statue ved Frederiks Kirke (Marmorkirken) i København (1913) af August Wilhjelm Saabye står opført i Nuuk ved Annaassittita Oqaluffia (Vor frelser Kirken) og har været på stedet siden 1922 (Kjærgaard 2008: 127).³⁴ I juni 2020 dukkede et photoshoppet billede og en tegning af statuen fra to grønlandske kunstnere op på Facebook. På det photoshoppede billede (fig. 8) kan man se Hans Egede-statuen, som har fået skåret sit hoved af. Billedet har Uyarakq oploadet på sit facebook-profil den 11/06-2020, og i skrivende stund (juni 2020) er den blevet delt 57 gange, har fået 153 reaktioner og 166 kommentarer.

Hele balladen begyndte med en voldsom politianholdelse i byen Minneapolis, USA den 25/05-20, der kostede den 46-årige sorte mand George Floyds liv. En politibetjent havde holdt sit knæ på Floyds hals i flere minutter, hvilket forårsagede døden.³⁵ Sagen, der var blevet videofilm, kom på medierne, og demonstrationer imod racisme med bevægelsen Black Lives Matter begyndte over hele verden.³⁶ På dagen, hvor Floyd

34 Kjærgaard 2008, 127.

35 <https://www.dr.dk/nyheder/udland/politibetjent-sad-med-knaet-paa-halsen-af-sort-mand-nu-er-han-sigtet-manddrab> (15/06-20).

36 <https://www.dr.dk/nyheder/udland/20-arresteret-i-berlin-se-black-lives-matter-demonstrationer-over-hele-verden> (15/06-20).

blev begravet, meldte Londons borgmester ud, at en tidligere slavehandlers statue af Robert Milligan ville blive fjernet, og dette var en handling, efter 3000 borgere havde underskrevet en protest.³⁷ Londons borgmester Sadiq Khan har desuden planer om at nedsætte et kommissorium, som vil vurdere, om monumenter, statuer, vægmalerier eller gadenavne egner sig i det nu etnisk mangfoldige London.³⁸ I Boston, USA har en statue af "Opdageren af USA" Christopher Columbus fået sit hoved hugget af, og det er sket i forbindelse med demonstranternes protester mod bl.a. raceforskelle under det sloganet Black Lives Matter.³⁹

Demonstrationer imod racisme er netop mundet ud i den photoshoppede billede af Hans Egedestatuen og en tegning af Hans Egedes statue, hvor Hans Egede i stedet for at stå op er blevet tegnet som siddende og med en taleboble med ordene: *Nikor fakatap-punga ingilaarlangali* (da. Jeg er træt af at stå, lad mig da lige sidde engang).⁴⁰ Platous tegning (fig. 9) er ligeledes som Uyarakqs billede i skrivende stund (juni 2020) blevet delt 27 gange, fået 289 reaktioner og 31 kommentarer. Mange af kommentarerne til Uyarakqs og Platous billeder er tilkendegivelser af, at man synes, at billederne er gode, og at det er på tide at Hans Egede-statuen også bliver fjernet. Der er dog stadigvæk en del på Facebook, der stadig forsvare hans rolle og synes, at grønlænderne er for meget i deres offerrolle over for den forhenværende kolonimagt.

Hele diskussionen om, hvorvidt statuen skulle fjernes eller ej, begyndte så småt med de to kunstneres billeder. I juli-måned 2020 begyndte Kommuneqarfik Sermersooq en afstemning om, om statuen skulle fjernes. Den afstemning resulterede i 921 stemmer for at beholde statuen og 600 stemmer, at den skal fjernes. I nyheden på KNR.gl påpeger borgmesteren i Kommuneqarfik Sermersooq:

"For mig gør det ikke noget, at den står der. Jeg synes, at det har været sundt med en debat om afkoloniseringen – og afstemningen betyder ikke, at debatten skal stoppe her... Vi skal stræbe efter at blive et selvstændigt land, og for mig har det ikke så meget med statuen at gøre, siger Charlotte Ludvigsen."⁴¹

37 <https://www.dr.dk/nyheder/udland/slavehandlers-statue-revet-ned-i-london-borgmester-klar-til-tynde-ud-i-belastende> (15/06-20).

38 Ibid.

39 <https://knr.gl/da/nyheder/demonstranter-hugger-hovedet-af-columbus-statue-i-boston> (15/06-20)

40 Kunuk Platous facebook-profil (14/06-20)

41 <https://knr.gl/da/nyheder/borgmester-om-statuen-fint-nok-den-bliver-st-C3%A5ende> (31/08-20)

OBS! Billede sat op i 120 %



Fig. 9. xxxx. Tegning: Kunuk Platou 2020.

415

Det er dog op til kommunalpolitikere, om den statue skal fjernes; afstemningen giver politikere et fingerpeg mod evt. fjernelse af statuen. Men borgmesteren varslar ikke en fjernelse.

Grønland befinder sig i brydningstid med kolonihistorien. Historien fra de unges politiske kamp i 1970'erne ser ud til at gentage sig i 2020'erne, og det er, som om hele paradigmet er i cyklus med de forskellige spektre af diskurser over for den historiske Hans Egede.

Afsluttende bemærkninger/Konklusion

Missionæren Hans Egede er en historisk person, som mange i Grønland har en forestilling og mening om. Mit mål med denne artikel har været at undersøge nogle af alle disse forestillinger. Man må konkludere her, at der i hvert fald er sket et paradigmeskift i løbet af de sidste 50 år over for tilkendegivelser om Hans Egede, og at diskurserne om enten den gode og milde koloniasator eller den onde koloniasator har bølget frem og tilbage mellem hinanden i den sociale praksis hen over årtier. I artiklens begyndelse har jeg via min analyse vist, hvordan man i et grønlandsk produceret radiospil fra 1971 har forsøgt at gætte Hans Egedes tanker, da han kom til Nuuk-området, i beretningen om ham og hans rejsefæller fra Norge til Grønland. I datidens Grønland anvendte man Hans Egede og hans kone Gertrud Rask som gode eksempler, sådan som Otto Sandgreen havde skrevet i forbindelse med fejringen af 250-året fra Egedes ankomst til Grønland. Hvor Sandgreen havde tænkt på, at menighederne kunne samle penge ind til børnehjemmet med navnet Gertrud Rasks

minde. Protesterne imod Danmarks politiske magt over for Grønland i 1970-erne ledte til forskellige litterære og musikalske innovationer, hvor Hans Egede i grønlandske rock-sange blev en udkældt figur. Med inkludering af Toornaarsuk-figuren vises der, at man har modstridende koncepter af sandheden, og at magtforestillingerne er vidt forskellige, også med hensyn til hvor i samfundet man befinder sig, og hvilken etnicitet man har. Op mod årtusindeskiftet var Hans Egede en glemt historisk person og 275-årsdagen for hans ankomst var ikke et hot emne i medierne; fejlagtigt havde journalisten skrevet, at hans fødselsdag var blevet fejret med en kransenedlæggelse ved hans statue en juli måned, på trods af at hans fødselsdag er den 31. januar. Et mangelfuldt og ensidigt billede af Hans Egede kunne seerne af KNR tv-s udsendelse have fået ud af de korte historieudsendelser om Hans Egede og brødremissionen blandt i alt 31 historieudsendelser i 1999.

Hans Egede er igen blevet et aktuelt emne i forbindelse med forberedelsen af hans 300-års jubilæum for hans ankomst, da Kommuneqarfik Sermersooq havde planer om at bruge knap 3. mio. over tre år til formålet. Denne kommende begivenhed vakte røre blandt nogle af læsere af *Sermitsiaq.AG*, hvor nogle sætter spørgsmålstegn ved, om pengene er det hele værd. Hvad der sker rundt om i verden, sætter også sit præg i Grønland, og da demonstrationer imod racisme startede i USA maj/juni 2020 og ledte f.eks. til fjernelse af statuer i London, England, var to grønlandske kunstnere ikke tilbageholdende med at kreere billeder, hvor Hans Egedes statue havde fået sit hoved skåret af, og en tegning af, at den stående Hans Egede havde sat sig i statuens sokkel med ordene: "Jeg er træt af at stå, lad mig da lige sidde engang". Men i borgerafstemningen som Kommuneqarfik Sermersooq afholdt, var der et flertal, der stemte for, at statuen skulle blive.

Kun tiden vil vise, hvorvidt Hans Egedes statue vil forblive i Nuuk, eller om diskussionen af kolonihistorien i 2020'erne eventuelt vil omskrive historien. I hvert fald er det tydeligt, at den personlige partiskhed er med til at påvirke folks fortolkning af nutid og fortid. Samt at den diskursive praksis reproducerer eller omstrukturerer den eksisterende diskursorden, og der er forskellige aktører i samfundet, der har mulighed for at ændre diskursordnen.

Litteratur

- Bech, SV. Cedergreen (red.) (1980): *Dansk biografisk leksikon*. Fjerde bind – Dons-Frijs. Bogtrykkeri A/S, København, s. 110.
- Bressler, Charles E. (2007): *Literary criticism: an introduction to theory and practice*. 4th edition. Person Prentice Hall, New Jersey, 212-232.
- Bjørst, Lill Rastad (2011): Klima som sila. Lokale klimateorier fra Diskobugten. *Tidsskriftet Antropologi* nr. 64.
- Fanon, Frantz (1968): *Fordømte her på jorden*. Rhodos, København.

- Jørgensen, Marianne Winther & Louise Phillips (1999): *Diskurs analyse – som teori og metode*. Samfundslitteratur/Roskilde Universitetsforlag, Roskilde.
- Kjærgaard, Kathrine (2008): Berømmelig i Norge, Roesværdig i Danmark Men Udødelig i Grønland – Hans Egede-receptionen gennem tre hundrede år med særligt henblik på kunstneriske fremstillinger. I: Brun, Håkon (red.): *Fra oprører til apostel – Hans Egedes liv og kirken på Grønland*. Symbolon Media, Bergen.
- Langgård, Karen (2018): Kristendommen i de grønlandske aviser fra 1861 og ind i det 20. århundrede. I: Havsteen, Langgård, Lyng, Pedersen, Petersen & Rydstrom-Poulsen (red.), *Kristendom i Grønland – Religion, kultur, samfund – En mosaik*. Eksistensen, København.
- Pedersen, Birgit Kleist (2014): Greenlandic images and the Post-colonial: Is it such a Big Deal after all? I: Körber, Lill-Ann & Volqurdsen, Ebbe et al. (red.): *The Postcolonial North Atlantic – Iceland, Greenland and the Faroe Islands*. Nordeuropa-Institut der Humboldt-Universität, Berlin.
- Rygaard, Jette & Pedersen, Birgit Kleist (2003): Lysets hjerte – en rejse til fortiden eller uddrivelse af historien. *Kosmorama tidsskrift for filmkunst og filmkultur*, nr. 232.
- Sonne, Birgitte (2017): *Worldviews of the Greenlanders. An Inuit Arctic Perspective*. University of Alaska press.
- Thisted, Kirsten (2015): Imperiets genfærd: Profeterne i Evighedsfjorden og den dansk-grønlandske historieskrivning, *Nordlit* 35, 105-121.

Aviser

- Atuagadliutit/Grønlandsposten* (24/06-71): Forside. Nr. 13, 1971. 111. årgang.
- Atuagadliutit/Grønlandsposten*, Jørgen Fleischer (24/06-71): 250 år er gået. Nr. 13, 1971. 111. årgang.
- Atuagadliutit/Grønlandsposten* (24/06-71): Hans Egede-festen. Nr. 13, 1971. 111. årgang.
- Atuagadliutit/Grønlandsposten*, Ove Bak (24/06-71): Hans Egede og Østerbygden. Nr. 13, 1971. 111. årgang.
- Atuagadliutit/Grønlandsposten*, Kr. Lyng (24/06-71): Hans Egedes arv. Nr. 13, 1971. 111. årgang.
- Atuagadliutit/Grønlandsposten* (08/07-71): Mindedagen for Hans Egede. Forside. Nr. 14, 1971. 111. årgang.
- Atuagadliutit/Grønlandsposten* (08/07-71): Hans Egede-kirkens indvielse. Nr. 14, 1971. 111. årgang.
- Atuagadliutit/Grønlandsposten*, Otto Sandgreen (08/07-71): Mindesmærker for Hans Egede-familien. Nr. 14, 1971. 111. årgang.
- Atuagadliutit/Grønlandsposten* (08/07-71): Hans Egede-dagen. Nr. 14, 1971. 111. årgang.
- Atuagadliutit/Grønlandsposten* (04/07-96): Uden overskrift. Nr. 51, uge 27, 1996. 136. årgang.
- Sermitsiaq*, Poul Krarup (juli, 2012): Han turde kritisere og betalte prisen. Nr. 27, 2012. 53. årgang.

Digte

Piitsukkut (1980): *Palasi*. Ulo 10.

Unneraarsuit (1984-85): *Toornaarsuk*. In: *Ataatsimut* 2, Ulo 30.

Fra internettet

Knap 3. Mio afsat til Hans Egede fejring: <https://Sermitsiaq.ag/knap-3-mio-afsat-egede-fejring> (14/05-20)

Daniel Thorleifsens CV: https://www.nis.gl/wp-content/uploads/2016/01/CV_Daniel-Thorleifsen_2017.pdf (13/03-20)

Dr.dk: <https://www.dr.dk/nyheder/udland/20-arresteret-i-berlin-se-black-lives-matter-demonstrationer-over-hele-verden> (15/06-20) og

<https://www.dr.dk/nyheder/udland/politibetjent-sad-med-knaet-paa-halsen-af-sort-mand-numer-han-sigtet-manddrab> (15/06-20) samt

<https://www.dr.dk/nyheder/udland/slavehandlers-statue-revet-ned-i-london-borgmester-klar-til-tynde-ud-i-belastende> (15/06-20)

Kommissorium: 300 året for Hans Egedes ankomst: <https://sermersooq.gl/da/kommunen/dagsordener-og-referater?agenda=0bf8b858-2f3d-4ceb-be6c-fc1f7a9bc1c9> under punkt 5F. Kommissorium (14/05-20)

Knr.gl: <https://knr.gl/da/nyheder/demonstranter-hugger-hovedet-af-columbus-statue-i-boston> (15/06-20)

Tegning fra Kunuk Platou om Hans Egedes statue, opdatering fra 14/06-20: <https://www.facebook.com/kunuk.platou> (15/06-20)

Photoshoppet billede af Hans Egedes statue med afskåret hoved af Aqqalu Berthelsen (Uyarakq), opdatering fra 10/06-20: <https://www.facebook.com/lubertelsen> (15/06-20)

Borgmester om statuen: Fint nok at den bliver stående: <https://knr.gl/da/nyheder/borgmester-om-statuen-fint-nok-den-bliver-st%C3%A5ende> (31/08-20)

Fra radio

Hansen, Hans (23/06-1971): *Aporniagaq Kalaallit Nunaat* (radioprogram). Grønlands radio (producent). Nuuk, Grønland.

Fra TV

Thorleifsen, Daniel (07/12-1999): *Ukioq 2000-imut ikaarsaalerpugut* (7:31) (tv-udsendelse). KNR (producent). Nuuk, Grønland. *Kalaallit Nunaata Radioa*.

Thorleifsen, Daniel (10/12-1999): *Ukioq 2000-imut ikaarsaalerpugut* (10:31) (tv-udsendelse). KNR (producent). Nuuk, Grønland. *Kalaallit Nunaata Radioa*.